

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLII

Уређивачки одбор:

*др Таијана Бајић-Ивић, др Даријанка Горијан-Премк, др Ирена Грицак, др Милка
Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Кайичић, Блаже Конески, др Тине Лофар,
др Александар Младеновић, др Асим Пецо, др Миљар Пешикан, др Живојин
Ситанојчић, др Драго Ђујић*

Главни уредник
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1986

PARENTEZA I METAREČENICA

1. Semantička analiza rečenica nalaže prihvatanje pretpostavke o tome da se ove upotrebljavaju u odnosu na izvesne predmete (da se izgovaraju s pomišlju na predmete) i da je svakom rečenicom, pomoću u njoj sadržanih izraza, nešto o nekom predmetu iskazano.

Pojam predmeta spada među proste, elementarne pojmove; svaki pokušaj da taj pojam objasnimo uvodi nas u svojevrstan *circulus vitiosus*. Izgleda da se osnovna operacija pomoću koje je moguće preko čulne percepcije uveriti se u postojanje predmeta svodi na njihovo diferenciranje putem fizičkih pokreta — pokaznih gestova (tj. na ostenziju). Rečenicu možemo povezati s odgovarajućim predmetom pomoću izraza sadržanih u njoj, bilo takvih koji u sebi sadrže indekse, bilo takvih koji su sami to — recimo, pomoću određenih deskripcija ili ličnih imena.

Predmeti o kojima govorimo mogu biti ne samo fragmenti vanjezičke stvarnosti, nego i sami jezički izrazi — sastavni elementi rečenice. Drukčije rečeno, pomoću izraza upotrebljenih u rečenici možemo saopštiti nešto i o nekom izrazu-predmetu¹. Prihvatanje jezičkih izraza kao predmeta neće nas čuditi ako se setimo da su i tu u pitanju supstancijalne, uobličene pojave; jednom rečju, i jezički izrazi — sekvence zvukova ili grafema — spadaju u veličine koje podležu čulnoj percepciji.

Izgleda umesno odabrati takvu terminološku konvenciju prema kojoj se na oblik predmeta koji spadaju u opseg pojma „jezički izraz“ ne bi stavila strukturna ograničenja. Prema tome, mi ćemo ovde pod (*jezičkim*) *izrazima* podrazumevati takve predmete koji imaju oblik morfeme, leksičke jedinice, pa čak i rečenice ili rečenične sekvence².

Spomenuti na početku pojam iskazivanja nečega (govorenja o nekom predmetu) uzimamo kao prost pojam, što podrazumeva da on ne podleže daljem objašnjavanju³.

Razlikovanje rečenica čija se informacija tiče predmeta-fragmenata vanjezičke stvarnosti i rečenica u kojima je reč o predmetima-jezičkim izrazima omogućuje nam formulisanje takve pretpostavke koja uzima u obzir

---

¹ Ideja interpretacije izraza kao predmeta razvijena je i široko obrazlagana u radovima A. Bogusławskog (1973), (1977), (1978).

² Više o tome v. Grochowski M. (1982).

³ Ova teza proizlazi iz semantičke koncepcije A. Wierzbicke (1972), (1973).

postojanje opozicije između predmetnih i metajezičkih rečenica⁴. Za rečenice koje saopštavaju o rečenicama-predmetima rezervisaćemo ovde termin *meta-rečenice*, dok ćemo rečenice-predmete nazivati bilo *glavnim*, bilo *osnovnim rečenicama*, ili prosto — *rečenicama*.

Ako se predmet jezičkog saopštavanja sastoji od sekvence izraza u funkciji samostalnog iskaza i ako se ono što je o tom predmetu saopšteno može takođe interpretirati kao samostalan izraz, primenićemo, u korelaciji s prethodno spomenutom terminološkom distinkcijom, i nazive — s jedne strane *meta-tekst*⁵, a s druge *glavni (osnovni) tekst*.

Glavni tekst i metatekst uzajamno su hijerarhizovani. Ni o jednom tekstu ne možemo a priori reći da je to metatekst, tekst postaje metatekst pod uslovom postojanja teksta-predmeta na koji se odnosi. Dakle, metatekst predstavlja drugostepeni iskaz koji možemo razmatrati jedino na fonu drugog (glavnog) iskaza.

2. Kao jedna od kategorija drugostepenih iskaza koji funkcionišu na fonu drugih (glavnih) iskaza često se u literaturi pominje parenteza, ali se na nju ne primenjuje naziv s karakterističnim elementom *meta-*.

Reč *parenteza* i od nje izvedeni oblici pojavljuju se obično kao komponente termina sastavljenih od nekoliko reči, na primer *parentetična rečenica*, *parentetični iskaz*, *parentetični izraz*, *izraz s parentezom*⁶, *parentetični glagol*⁷. S obzirom na takvu situaciju, nije ni čudno što autori radova o parentezi objašnjavaju taj pojam na više načina⁸. Ostaje nam da konstatujemo: u svim tim određivanjima pojma parenteze iznose se na videlo uglavnom dve klase njegovih svojstava — naime, klasa linearno-sintaksičkih (ili, šire, kompoziciono-sintaksičkih) osobina i klasa pragmatičkih osobina.

Obično se parenteza interpretira kao (a) rečenica ubačena (dodata) uz neku glavnu rečenicu i odvojena od nje pomoću zagrada, crtica, zapeta (ili pauza — u govornim tekstovima) i (b) kao rečenica čije se saopštenje odnosi na neku drugu (po našoj interpretaciji — glavnu) rečenicu, s tim što obe izgovara isto lice, parentetičnu rečenicu, doduše, sa drugačijeg stanovišta (u svojstvu komentara glavne).

Pošto je pojam parenteze od strane raznih autora okarakterisan na razne načine, ne poklapaju se ni odlike predmeta koji — prema tim autorima — spadaju u opseg pojma parenteze.

⁴ Posebno važna kategorija metajezičkih rečenica su analitičke rečenice — jedan od glavnih objekata semantičkih istraživanja.

⁵ O pojmu metateksta govori između ostalog A. Wierzbicka (1971).

⁶ Termin je uveo Z. Klemensiewicz (1961: 194), upotrebljavao ga je i W. Górny (1962), (1966), W. Makarski (1966), (1971), S. Mikołajczak (1978). Pregled raznih termina sinonimnih u odnosu na opoziciju glavni iskaz/parenteza, koji se javljaju u poljskim sintetičkim radovima, daje W. Makarski (1971).

⁷ Upor. J. O. Urmson (1963: 224–225), J. Lyons (1977: 738), A. Wierzbicka (1971: 119).

⁸ Bibliografiju radova o parentezi priključio sam svome ranijem članku posvećenom ovom pojmu; upor. M. Grochowski (1983). U toj bibliografiji nisu, međutim, navedeni sledeći radovi: J. Bartošek (1973), S. Bąba i S. Mikołajczak (1981), E. Kuźma (1976), B. Rulíková (1972), Ch. Sappok (1977), J. L. Warne (1974).

Najčešće se pojava parenteze razmatra u sintaksičkim radovima, što rezultira činjenicom da u literaturi dominira sintaksička karakteristika toga pojma⁹. Međutim, ni sintaksičke relacije koje povezuju parentezu sa glavnom rečenicom, ni unutrašnja sintaksička struktura parenteze nemaju nikakve posebne, samo njima svojstvene osobenosti, tako da nije pogodno njih uzimati kao osnovu za suprotstavljanje parentetičkih ostalim sintaksičkim konstrukcijama. Ne doprinosi unapređivanju naših saznanja o statusu parenteze ni tvrdnja da pod parentezom treba razumeti rečenicu koja je dodata glavnoj rečenici, a ova takvo dodavanje svojim saopštenjem ne implicira¹⁰.

Dosta je široko rasprostranjena hipoteza da parentetična rečenica remeti linearnu strukturu glavne rečenice, tj. da, budući u ovu ugrađena, remeti započetu pa nedovršenu sekvencu njenih komponenata¹¹. Prihvatiti ovu hipotezu značilo bi pretpostaviti a priori postojanje ograničenja u odnosu na redosled glavne i parentetičke rečenice, tj. poći od toga da se parenteza ne pojavljuje ni ispred ni iza glavne rečenice, što bi bilo neoprezno zaletanje. Pokazuje se, naime, da „ugrađenu“ rečenicu lako možemo premeštati u položaj ispred, odnosno iza glavne, ne narušavajući pri tom njihov međusobni sintaksički odnos. Up., recimo, sledeće primere:

- (1) Kao što je poznato, Petar nije dobar kandidat za predsednika
- (2) Petar, kao što je poznato, nije dobar kandidat za predsednika
- (3) Petar nije, kao što je poznato, dobar kandidat za predsednika
- (4) Petar nije dobar kandidat za predsednika, kao što je poznato.

Redosled, jednom rečju, nije kriterijum koji bi omogućavao identifikovanje parenteze¹².

Uobičajeno je da se za jedan od obaveznih signala parenteze smatra grafička oznaka (odnosno pauza) koja deli glavnu rečenicu od te druge, njoj dodate ili u nju ubačene rečenice. Kad bismo se priklonili takvom gledištu da parenteza nije ništa drugo do bilo koji izraz u zagradi ili između crtica, onda bi to podrazumevalo da mi u njoj ne vidimo ništa drugo osim jedne banalne tehničko-tekstualne (površinske, spoljašnje) pojave, koja kao takva ne zaslužuje posebnu pažnju. Često se, međutim, stavljanje određenog grafičkog signala na određeno mesto interpretira sasvim drukčije — ne kao nešto slučajno, već kao rezultat svesnog čina govornog lica koje donosi određene odluke što se tiče kompozicije teksta, pa, pored ostalog, i odluke o načinu njegove segmentacije, o redosledu njegovih komponenata i međusobnim relacijama tih komponenata. S tim u vezi stoji i prihvatanje onog drugog obaveznog

⁹ Upor. napomene 6 i 8. Upor. i: S. Bąba, S. Mikołajczak (1973), (1975), B. Rulíková (1973), J. Bartošek (1971), M. Kaczmarkowski (1974), O. Šoltys (1979).

¹⁰ V. obrazloženje ove teze u M. Grochowski (1983).

¹¹ V., na primer, J. Bartošek (1971), W. Makarski (1971), B. Rulíková (1973: 24).

¹² Međutim, promena u redosledu parentetičkog izraza može da utiče na semantičku interpretaciju čitavog iskaza sa parentezom, posebno na njegovu tematsko-rematsku strukturu. Više o tome v., na primer, u A. Bogusławski (1977), J. Bartošek (1971), M. Grochowski (1983).

preduslova parenteze, naime, da se ona uvek upotrebljava s pogledom na glavnu rečenicu na čijem fonu i funkcioniše kao sekundarna, s drukčijeg stanovišta iskazana rečenica.¹³

Ovo definiciono svojstvo parenteze obično se formuliše prilično nejasno i nejednoznačno. Tu je i relativno najlakše prihvatiti sud o metatekstualnom, odnosno metajezičkom statusu parenteze.

3. Na metajezički status parenteze skrenuo je pažnju, pored ostalih, i A. Bogusławski (1977), a neke od parentetičkih izraza interpretirala je kao metatekstualne, pored ostalih, i A. Wierzbicka (1971). Sugestije ovih naučnika razvijao sam u članku koji je bio neka vrsta probe obrazloženja metatekstualne koncepcije parenteze (upor. Grochowski 1983). Napomenuo sam tom prilikom i to da je parenteza produkt svesne jezičke delatnosti govornog lica kome je cilj da razotkrije sebe i činjenicu da o nečemu govori i da se to o čemu govori odnosi na upravo upotrebljeni jezički izraz. Polazeći od pretpostavke da je autoru glavnog iskaza dostupno i konstruisanje nezavisnog iskaza na temu datog (svog sopstvenog) glavnog iskaza, tj. da mu je dostupno otelotvoravanje parenteze u vidu samostalnog teksta, formulisao sam hipotezu o tome da parenteza u odnosu na glavni iskaz vrši funkciju metateksta. Pri kraju spomenutog članka predložio sam sledeću opštu shemu eksplikacije iskaza sa parentezom: 'govoreći to da S_1P_1 , govorim i o S_1P_1 (ili o nečemu što je deo S_1P_1) to da S_2P_2 '.

Navedena eksplikacija, međutim, sadrži dva bitna promašaja. Naknadna svest o tome podstakla me je da revidiram svoje ranije shvatanje parenteze i formulišem drugu hipotezu.

Kao prvo: ako se prihvati da je grafička oznaka (odnosno pauza) koja deli glavnu od neke druge ubačene rečenice jedan od obaveznih signala parenteze, što ja nisam stavljao pod upitnik predlažući shemu eksplikacije, onda ispada da se moja eksplikacija zasniva na nečemu što je po sebi *circulus vitiosus* — ona, naime, sadrži zgradu, tj. jedan od onih grafičkih signala čija bi funkcija trebalo da bude objašnjena upravo pomoću ove formule.

Kao drugo: ona komponenta eksplikacije koja je stavljena u zagradu nema — iako sam to hteo postići — jasnu referenciju, a to čini da cela eksplikacija, čija je namena bila da ukáže na metatekstualni karakter parenteze, dopušta i metatekstualnu interpretaciju ove. Govoreći o nečemu što je deo S_1P_1 , možemo imati u vidu bilo neki predmet-jezički izraz, bilo neki predmet iz vanjezičke stvarnosti čija je reprezentacija izraz-komponenta rečenice S_1P_1 . Ako predmet o kojem je reč nije jezički izraz, onda u odnosu na odgovarajuću rečenicu S_2P_2 nije opravdana upotreba odredbe tipa *meta-*, tj. S_2P_2 nije metarečenica.

Konstatacija pogreške nejednoznačnosti u navedenom zapisu eksplikacije nalaže i refleksiju terminološkog karaktera. Naime, čak ako bi zapis jednoznačno implicirao da se parenteza odnosi isključivo na predmet-jezički

¹³ Kao posledica prihvatanja takve teze daju se često semantičke klasifikacije parenteze. V., na primer, S. Bába, S. Mikołajczak (1973), (1975), (1981), B. Rulíková (1973), M. Marcjanik (1978), W. Makarski (1971). Ni jedna od meni poznatih klasifikacija nije usaglašena sa principima logičke podele, nije koherentna, niti zasnovana na homogenim kriterijima. Stoga ni jednu ne mogu da prihvatim. To sam, uostalom, već i ranije obrazlagao — v. M. Grochowski (1983).

izraz, pokazuje se umesnijim pripisati joj osobinu metarečeničnosti nego metatekstualnosti¹⁴, ovo stoga što hipoteza da autor teksta može uvek otelotvoriti samostalan iskaz čija bi tema bio neki drugi njegov (glavni) iskaz izgleda suviše jaka.

Autokritika eksplikacije parenteze¹⁵ povlači za sobom fundamentalno pitanje: da li je samo zapis eksplikacije bio pogrešan ili i hipoteza o metarečeničnom statusu parenteze?

Reinterpretacija rečenica-prимера koji realizuju spoljašnji definicioni uslov parenteze, tj. rečenica odvojenih od drugih (glavnih) rečenica grafičkim znakom ili pauzom, vodi do zaključka da neke od njih jesu metarečenice, dok druge nisu. Uslov metarečeničnosti realizuje, na primer, sekvenca *moram da priznam* u odnosu na rečenicu-predmet sadržanu u

(5) Petar je rešio taj konflikt na način, moram da priznam, jako delikatan. Međutim, nije metarečenica sekvenca izdvojena pomoću crtica u

(6) U filmu *X* — juče ga je prikazivala televizija — režiser je postavio filozofski problem . . .

jer predmet o kojem je tu reč, a u odnosu na koji je ta sekvenca upotrebljena, nije jezički izraz *film X* nego jedan određen film — predmet iz vanjezičke stvarnosti čiju reprezentaciju otelotvoruje navedeni izraz.

I rečenice koje se pridružuju nekim drugim rečenicama ne ispunjavajući pri tom spoljašnji definicioni zahtev parenteze mogu u jednom slučaju biti, a u drugom ne biti metarečenice. Materečenica je, na primer, sekvenca

(7) I to je istina

koja predstavlja deo rečenične sekvence

(8) Kovalski je izabran za direktora. I to je istina.

Međutim, uslov metarečeničnosti ne ispunjava rečenica

(9) To je Evin suprug

koja je deo rečenične sekvence

(10) Verovatno si tamo primetio visokog plavog muškarca u črap košulji. To je Evin suprug.

Dakle, kako podskup rečenica koje su sa „spoljašnje“ tačke gledišta parentetičke, tako i podskup neparentetičkih rečenica, mogli bismo podeliti na dve grupe, prema tome da li imaju ili nemaju metarečenični karakter. U vezi s tim nameće se i pitanje: koje osobine treba da imaju predmeti koji spadaju u opseg pojma parenteze?

4. Uzimajući u obzir dosad razmatrane osobine parentetičnih rečenica, mogli bismo konstatovati da su sa teorijske tačke gledišta moguća tri rešenja, naime: (1) identifikacija pojma parenteze s pojmom metarečenica, (2) identifikacija pojma parenteze sa pojmom svake rečenice koja je izdvojena pomoću zagrada ili ekvivalentnog grafičkog znaka (odnosno pauze), (3) prihvatanje gledišta da pojam parenteze denotira jedino takve metarečenice koje su izdvojene pomoću zagrada ili bilo kojeg drugog znaka ekvivalentnog zagradi.

¹⁴ Saglasno sa principima prihvaćenim na početku — upor. § 1.

¹⁵ Nekorektna je i upotreba u razmatranoj eksplikaciji izraza *również* 'takođe'. Njena odlikuje veći stepen semantičke složenosti nego ostale komponente eksplikacije.

Prvo rešenje treba a priori odbaciti, što i ne zahteva nekog šireg obrazloženja. Pošto pojmovi koji se terminološki određuju pomoću elementa *meta-*, kao *metarečenica*, *metatekst*, *metajezik* i sl., spadaju među osnovne pojmove semantike i imaju uglavnom jasno određen smisao, nepotrebno bi, pa čak i pogrešno bilo dodeljivati terminu *parenteza* značenje koje se inače podrazumeva pod terminom *metarečenica*.

Prihvatanje trećeg rešenja bilo bi u koliziji s osnovnim principima metodologije naučnih istraživanja. Pogrešno je, naime, „nadgrađivanje“ zajedničkih etiketa iznad pojmova koji su od ranije međusobno odvojeni na osnovu uzajamno nezavisnih kriterija, iznad pojmova koji pripadaju, u stvari, različitim oblastima.

Ukoliko tražimo odgovor na pitanje da li izvesni objekti stvarno poseduju dati skup heterogenih osobina i da li su, prema tome, obuhvatljivi denotacijom novokonstruisanog (svodnog) pojma, postoji veća verovatnoća da ćemo doneti pogrešan sud nego u slučaju kad razmatramo iste objekte i tražimo odgovor na pitanje da li su to objekti obuhvaćeni denotacijom jednog prostog (osnovnog) pojma.

Operaciju povezivanja pojmova za objekte počesće prati nesigurnost, što je posledica činjenice da pojmovi obično nisu dovoljno istančani, kao i činjenice da su tipični, laki za interpretaciju objekti, u stvari prilično retki. Pojmovi konstruisani na osnovu heterogenih kriterija su još manje istančani, te ih je stoga još teže korektno pripisivati objektima.

Priklanjanje shvatanju da su parentetične rečenice samo takve *metarečenice* koje su izdvojene pomoću zagrade ili znaka ekvivalentnog zagradi svodilo bi se na povezivanje uzajamno nezavisnih osobina rečenica, jednih površinskih, drugih semantičkih, i na njihovo ugrađivanje u jedan pojam. Kookurencija ovih osobina apsolutno je slučajna¹⁶. Ovako konstruisan pojam *parenteze* je — u svetlu gore formulisanih opštih principa metodologije naučnih istraživanja — neprihvatljiv i treba ga odbaciti.

Drugo iz triju teorijski mogućih rešenja, tj. identifikacija pojma *parenteze* sa pojmom rečenice izdvojene pomoću zagrade ili drugog znaka ekvivalentnog zagradi, mogli bismo prihvatiti; međutim, ne izgleda nam da bilo kakve praktične potrebe govore u prilog takvoj regulaciji pojma *parenteze*. Postoji, naime, mogućnost da se bilo koji izraz izdvoji iz rečenice pomoću zagrade ili drugog kakvog njoj ekvivalentnog znaka. Teško je za tako izdvojene izraze zamisliti drugi zajednički imenitelj osim onog jednog — da su to sve jezički izrazi.

Izložena razmatranja nameću sledeći zaključak: nemoguće je obrazložiti potrebu uvođenja pojma *parenteze* u nauku o tekstu pošto se ne može utvrditi koji jezički objekti treba da budu denotirani pomoću tog pojma. Saglasno principu redukcionizma, trebalo bi, dakle, pojam *parenteze* odstraniti iz *metajezika* nauke o tekstu.

Warszawa

Maciej Grochowski

¹⁶ Upor. primere (5), (6), (8) i (10).

SPISAK CITIRANE LITERATURE

- Bartošek J. (1971), K syntaktickému chápání parentetických vět, *Miscellanea Linguistica*, Ostrava, s. 167–171.
- (1973), K syntaktické klasifikaci tzv. modálních vsuvek, *Otázky slovanské syntaxe III*, Brno, s. 261–264.
- Bąba S., Mikołajczak S. (1973), Parenteza we współczesnej prozie polskiej (klasyfikacje i funkcje), *Studia polonistyczne I*, Poznań, s. 7–31.
- , – (1975), Funkcje stylistyczne parentezy w „Pamiętniku starego subiekta” w „Lalce” B. Prusa, *Studia polonistyczne II*, Poznań, s. 59–69.
- , – (1981), Parenteza w polskiej liryce współczesnej, *O języku literatury*, red. J. Bubak, A. Wilkoń, *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* nr 397, Katowice, s. 79–105.
- Bogusławski A. (1973), O analizie semantycznej, *Studia semiotyczne IV*, s. 47–70.
- (1977), *Problems of the Thematic-Rhematic Structure of Sentences*, Warszawa: PWN
- (1978), On Decision Making in Semantics, *Linguistische Studien* 47, Berlin, s. 52–96.
- Corum C. (1975), A Pragmatic Analysis of Parenthetical Adjuncts, *Papers from the Eleventh Regional Meeting Chicago Linguistic Society*, ed. R. E. Grossman, Chicago, s. 133–141.
- Górny W. (1962), Zestawienie – czy tylko kategoria składniowa? *Pamiętnik Literacki* 53, z.1, s. 181–193.
- (1966), Składnia przytoczenia w języku polskim, Warszawa: PIW.
- Grochowski M. (1982), *Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne*, Toruń: UMK.
- (1983), Metatekstowa interpretacja parentezy, *Tekst i zdanie*, red. T. Dobrzyńska, E. Janus, Wrocław: Ossolineum, s. 247–258.
- Kaczmarkowski M. (1974), *Składnia przytoczenia w tekstach prozaików łacińskich okresu klasycznego*, Lublin.
- Klemensiewicz Z. (1961), Problematyka składniowej interpretacji stylu, Z. Klemensiewicz, *W kręgu języka literackiego i artystycznego*, Warszawa: PWN, s. 157–203.
- Kuźma E. (1976), Funkcja konstrukcji nawiasowych w poezji ekspresjonistycznej, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie* nr 15, *Prace Wydziału Humanistycznego* nr 6, Szczecin, s. 107–125.
- Lyons J. (1977), *Semantics*, Cambridge.
- Makarski W. (1966), Biblijny typ zestawienia z członem Zaprawdę powiadem (mówię) ci (wam), *Roczniki Humanistyczne KUL-u*, t. 14, z. 4, s. 65–73.
- (1971), O zestawieniu z parentezą, *Roczniki Humanistyczne KUL-u*, t. 19, z.1, s. 351–370.
- Marcjanik M. (1978) Wtrącenia nawiasowe we współczesnej prasie, *Poradnik Językowy*, z.6, s. 261–268.
- Mikołajczak S. (1978), Składnia wybranych utworów Bolesława Prusa i Stefana Żeromskiego (Wypowiedzenia zestawione), *Studia językoznawcze, Streszczenia prac doktorskich III*: „Semantyka i składnia”, Wrocław: Ossolineum, s. 83–116.
- R uliková B. (1972), Asyntaktické vytváření větších výpovědních celků, *Slavica Pragensia* 14, s. 79–92.
- (1973), *Parenteze v současné češtině*, Praha: Academia.
- Sappok Ch. (1977), Zur Parenthese im Russischen, *Slavistische Beiträge*, Band 113, *Slavistische Linguistik: Referate des II. Konstanzer Slavistischen Arbeitstreffens* (5–7. 10. 1976), Hrsg. W. Girke, H. Jachnow, München, s. 202–220.
- Šoltys O. (1979), Několik poznámek k uvozovacím větám, *Slovo a Slovesnost*, č. 2, s. 157–159.
- Urmson J. O. (1963), Parenthetical Verbs, *Philosophy and Ordinary Language*, ed. C. E. Caton, Urbana, s. 220–240.
- Warne J. L. (1974), Parenthetical Expressions in English, *Recherches Linguistiques à Montréal*, vol. 2, s. 51–65.
- Wierzbička A. (1971), Metatekst w tekście, *O spójności tekstu*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław: Ossolineum, s. 105–121.
- (1972), *Semantic Primitives*, Frankfurt/M.
- (1973), „Akty mowy”, *Semiotyka i struktura tekstu*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław: Ossolineum, s. 201–219.

S u m m a r y

Maciej Grochowski

PARENTHESIS AND METASENTECE

In the present article, which is based on his 1983 paper, the author reconsiders the question of whether it is possible to formulate a linguistically and logically plausible definition of the notion of parenthesis. Having brought to evidence the fact that one cannot avoid formulating it circularly, he advances his view on the theoretical and terminological consequences of this circumstance.